

EGYEDI TÁJÉRTÉK KATASZTER KÉSZÍTÉSE RÖSZKE PÉLDÁJÁN

Ladányi Zsuzsanna

Szegedi Tudományegyetem Természeti Földrajzi és Geoinformatikai Tanszék

e-mail: cucurka@gmail.com

ABSTRACT

Because of the development of economy, industry and infrastructure we have to sacrifice more and more near-natural places and the built heritage of the towns and villages for streets and big investments without being aware of their values. In the last one and a half year we made such a cadastre, where we have collected these values not only in botanical, zoological and morphological respects, but considering those human-made parts of our environment which have significance in natural, historical, cultural, scientific and aesthetical respect for the society.

With standard forms we made a database from their exact data which contained their present states and we offered proper measures to take. Every value was illustrated by pictures and could be found easily on an interactive map.

This database is used by the local government and the National Park, and we are going to make it accessible for everybody to get easily information about our village. In Hungary it was enacted in 1996, that every town and village had to make this database as a part of their Environmental Program. Now about 500 measurements like that are made in the country.

BEVEZETÉS

Hazánkban a gazdaság fejlődése, az infrastruktúra terjedése, az ipar térhódítása miatt egyre több természetközeli értékes területet, a települések építészeti kulturális örökségeit áldozzuk fel, pl. autópályák vagy egyéb nagy beruházások számára anélkül, hogy ismernénk, vagy valóban értéknek tekintenénk azokat.

Az egyedi tájérték kataszterezése azért különleges és fontos felmérés, mert nem csak botanikai, zoológiai és morfológiai oldalról szolgáltat adatokat, hanem a társadalom, és a kultúra remekműveit is rendszerébe sorolja.

Egy ilyen munka soha nem tekinthető befejezettnek, hiszen mindig kerülhetnek elő olyan értékek, melyek feledésbe merültek, valamint a jelen generációk is produkálhatnak olyan alkotásokat, melyeket majd a jövő érdemesnek tart megőrizni.

JOGSZABÁLYI HÁTTÉR

Az egyedi tájértékekkel kapcsolatos legfontosabb jogi szabályozás az **1996. évi LIII. törvényhez** (annak is 6. és 7. §-aihoz) kapcsolódik, mely definiálja azt, hogy pontosan mit is jelent az egyedi tájérték:

„Egyedi tájértéknek minősül az adott tájra jellemző természeti érték, képződmény és az emberi tevékenységgel létrehozott tájalkotó elem, amelynek természeti, történelmi, kultúrtörténeti, tudományos vagy esztétikai szempontból a társadalom számára jelentősége van.”

Kimondja, hogy az egyedi tájértékek megállapítása és nyilvántartásba vétele a nemzeti park igazgatóság feladata, azonban ezeknek sem pénzügyi, sem infrastruktúrai keretei nincsenek arra, hogy ezeket megvalósítsák, ezért önkormányzatok, civil szervezetek végzik az értékmentő munkákat.

A tájvédelmi szakhatósági hatáskörbe tartozó engedélyezési eljárásokról szóló **166/1999. (XI.19) kormányrendeletből** az emelhető ki az egyedi tájértékekkel kapcsolatban, hogy megóvásuk érdekében az illetékes környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi felügyelőség tájvédelmi szakhatóságként működik közre.

További kapcsolódó jogszabályok: 83/1997. (IX. 26.) OGY határozat; 66/1999. (VIII.13.) FVM rendelet; 155/2002. (VII. 9.) kormányrendelet; 38/2001. (XI. 14.) KöViM rendelet; 4/2003 (II.20) NKÖM rendelet 2.§; 2003. évi XXVI. törvény az Országos Területrendezési Tervről, IV. Fejezet: térségi övezeti szabályok

MSZ20381: Egyedi tájértékek kataszterezése

A rendszerezés alapjául a MSZ 20381:1999 számú magyar szabvány szolgál. A szabvány meghatározza az egyedi tájérték fogalmát, információkat szolgáltat az adatgyűjtés módszeréről, az adatfeldolgozásról, valamint irányt mutat tartalmilag és formailag ahhoz, hogy egységes kataszteri rendszer jöhessen létre.

Az egyedi tájértékek 5 fő típusa:

- településsel kapcsolatos emlékek
- közlekedéssel és szállítással kapcsolatos emlékek
- termeléssel kapcsolatos emlékek
- történelmi eseménnyel vagy személlyel kapcsolatos emlékek
- természeti emlékek

Számos alkategória van ezek alatt, valamint az egyes egyedi tájértékek sok esetben több csoportba is besorolhatóak.

A röszei székhelyű Beretzk Péter Természetvédelmi Klub biztatására és segítségével, 2005. tavaszán kezdtem el az adatgyűjtést. Több hónap kitartó munkája szolgáltatta azt a temérdek adatot, amelyet végül is a kész cd, illetve az adatlapok mutatnak az érdeklődőknek. Az adatgyűjtés a Kiskunsági Nemzeti Park szakemberei bevonásával történt.

Egységes adatlapok felállításával dokumentáltuk a begyűjtött információkat, fotóval illusztráltuk, majd összesítő táblázatokban, vázlatos helyszínrajzokon ábrázoltuk ezek helyét. Ezen adatlapokon fontos az egyedi tájértékek több szempontú értékelése is: megállapítható a területi jelentőség illetve a komplex tájvédelmi érték. A kritériumrendszer és az értékelés módját a szabvány felsorolja.

A végleges formátumba, hogy a teljesség igényének megfelelően, Rösze rövid történetét is beillesztettük, valamint részletes leírás mutatja be a vidék környezeti és táji adottságait. Ezek: demográfia, éghajlat, talaj, vízrajz, természetes élővilág, épített környezet, földrajzi adottságok.

85 egyedi tájértéket sikerült eddig felmérni.

A területünkön felmérések eredményeként 15 gyepfoltot találtunk, melyek egyik gyöngyszeme a Börcsök-szék, és a Molnár rét, mely területeket majd szeretnénk helyi védelemre is javasolni. Ezen terület példáján szeretném bemutatni a szabványos adatlapot.

EGYEDI TÁJÉRTÉK ADATLAP

Település: Rösztke

Jelzet:

Tájérték megnevezése: Börcsök-szék

Típusa: Természeti emlék, biológiai, gyp

Pontos helyszín:
Rösztke községtől mintegy 5,5 km-re, észak-északnyugatra található, a Dél-Tisza-völgy kistájunk része

Helyrajzi szám:
0221/1B, 0223/1 F, G, 0225/11-B HRSZ

Tulajdonos: Börcsök József, Annus László

Kezelő: Börcsök József, Annus László

A tájérték főbb jellemzői:
A környező magasabban fekvő homokos-löszös területek ölelésében elterülő természeti terület zömmel mélyben sós réti talaján ma már a zárt homoki sztyepprétekhez közelálló növényzet díszlik. A fajgazdag állományait néhol az egykor itt jellemzőbb kékperjés láprétek és magassásosok származékai váltják fel, azt mutatva, hogy egykor a Tisza árvizei gyakran látogatták a területet, és visszavonulásukkor vízállásos, tocsogós helyeket hagytak maguk után. A magas talajvízállású és tartósabban vízborította részeken megindulhatott a szerves anyag felhalmozódása, mocsarasodás és láposodás. A vízutánpótlás megszűnése, a szárazodás, az állandó használat (legeltetés, kaszálás) együtt vezetett a jelenlegi állapotokhoz. A talaj magas sótartalma felismerhető a mélyebb helyek tipikus szódás szikeseinek megjelenéséről is

Kor, keletkezés időpontja: -
Állapot minősítése, veszélyeztetettség: jó állapotban van

Komplex tájvédelmi érték:
Kiemelkedően értékes értékes kevésbé értékes

Tájvédelmi szempontú értékelés:
Országos regionális helyi jelentőség

Szükséges intézkedés: közlekedés csak a kijelölt utakon, megfelelő időben
kaszálás, vagy számos állattal való legeltetés

Adatfelvevő: Sára Endréné, Ladányi Zsuzsanna

Adatfelvétel időpontja: 2005.05.23

A kataszterezés fontos momentuma az adatlap, mely a legfontosabb tudnivalókat tartalmazza értékeinkről. Az első sorokban láthatjuk a települést; a tájérték nevét, valamint hozzákapcsolunk egy jelzetet, amely egyértelművé teszi a táblázatokban való egyszerű feltüntetését, kataszterizálását. A jelzet R betűje Rösztkére utal, a mellette lévő szám megmutatja, hogy melyik főcsoportba tartozik, a következő oszlopban szereplő már szubjektív besorolás eredménye, mely megkönnyíti a további bővítéseket.

Pontos helyszín, és helyrajzi szám teszi lehetővé a tájérték helyzetének behatárolását.

A tulajdonosokra, kezelőkre, illetve a helyrajzi számokra vonatkozó információkat az önkormányzat segítségével gyűjtöttük össze. A legfontosabb rész az, amelyből információkat kaphatunk arról, hogy miért is került be kataszterünkbe az egyes tájérték; mindezek mellett módunk van állapotminősítésre és szükséges intézkedést javasolni. Mindez azért jó, hiszen majd a jövőben a változások megfigyeléséhez is felhasználhatóak az adatok. Lehetőség nyílik több szempontú értékelésre is, melyhez a megfelelő paramétereket a szabvány tartalmazza, de célszerű ezeket az értékeléseket olyan személyekkel végezni, akik komplexen látják át ezen kitételeket. Az adatlap alján a felvételezők neve, és az időpont foglal helyet.

Egyik településsel kapcsolatos emlékünk a Vasas Szent Péter szobor, amely szorosan kötődik Szeged városához is, ezért szeretném ezt most példaképpen bemutatni.

A szobor fehér mészkőből készült, Börcsök József tanyáján áll. Szegeden a Mars tér felújításakor találták meg 1920-ban mélyen a föld alatt, és ezt követően került ki Röszkére. Bálint András szerint a Mars téren valamikor temető volt, és itt temették el a nagy pestisjárvány halottait, és ez egy temetői emlékmű volt. Szegednek hagyományos ünnepe augusztus elsején a Péter Apostol ünnepe. A szobor ennek állít emléket.

A KATASZTER TOVÁBBI FELHASZNÁLÁSI LEHETŐSÉGEI

- egy állapotot rögzít a felmérés, ezáltal alkalmassá válhat majd a jövőbeni változások nyomán követésében
- a kész munka az önkormányzat számára is jelentős, hiszen fel tudja majd használni a környezetvédelmi programjához, fejlesztheti, kiegészítheti
- manapság a faluban egyre több épület épül egészen más stílusban, mint ami erre a Dél-alföldi vidékre jellemző volt. Az embereknek érdemes megismerkedniük a kataszterezésbe felvett még fennmaradt napsugaras házakkal, hogy a falu építészeti képét ne rontsuk el „kacsalábon forgó kastélyokkal”
- Röszke külterületén még ma is nagy jelentősége van a tanyáknak, sok régi kukoricagóré és egyéb más építmény mutatja még a régi életmódot. Ezek megőrzése fontos, és jó lenne, hogyha azok, amelyet már gazdáik nem tudnak fenntartani, vagy már nem lakja senki, de érték, azok nem vesznének kárba, és felújításukra forrás adódna.
- fontos funkciója lehet majd ennek a tájérték kataszternek az, hogyha egyszerűen elérhető lesz az emberek számára, információkat nyerhetnek környezetükről, és az ide látogatók is kedvet kaphatnak körbesétálni a vidéket.
- a kész munka az oktatásban is segítséget nyújthat: a fiatalok számára ősünk keze munkájának megőrzését szolgálhatja.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Beretzk Péter Természetvédelmi Klub : Röszke környezetvédelmi programja 2003

MSZ 20381: 1999

Péter László (szerk.): Röszke Földje és Népe 1996

Rakonczai János: Napfényország (Csongrád megye természeti értékei) 2002

SZTE Természeti Földrajzi és Geoinformatikai Tanszék: Mórahalom egyedi tájérték katasztere 2003